

Spominski park Dobrava pri Mariboru
Kostnica Maribor
vojno grobišče Tezenski gozd – protitankovski
Grobnišče iz rova sv. Barbare v Hudi Jami

Spominski park Dobrava pri Mariboru je kraj spomina
na žrtvam vojn in povojnega nasilja.

Na območju spominskega parka se nahaja kostnica
ki jo je ustanovila Republika Slovenija za hrambo posmrtnih ostan-
kov najdenih v prikritih vojnih grobiščih širom Slovenije.

Spominski park poteka del 930 m dolgega jarka
ki je po ocenah pokopanih okoli 15.000 vojakov.

Naši zločini brez kazni

Milan Gregorič

**OB ROB VSEEVROPSKEMU DNEVU SPOMINA (23. AVGUST) NA ŽRTVE VSEH
TOTALITARNIH IN AVTORITARNIH REŽIMOV**

V letu 2009 sta bili sprejeti dve resoluciji, ki sta obsodili

totalitarizem. Prva aprila v evropskem parlamentu, ki so jo evroposlanci, vključno s slovenskimi, podprli skoraj plebiscitarno, z izjemo manjše skupine levičarjev. Druga pa julija v parlamentarni skupščini Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), tudi z veliko večino in ob protestu le manjšega števila levo usmerjenih parlamentarcev.

Pri obeh resolucijah so bili pobudniki in predlagatelji iz vzhodnoevropskih in baltskih držav, spodbujeni z dvema pomembnima obletnicama, in sicer 20. obletnico padca berlinskega zidu in 70. obletnico podpisa sramotnega sporazuma Ribbentrop-Molotov, ki je Hitlerju in Stalinu omogočil osvajalske pohode po vzhodnoevropskih in baltskih državah, in s tem zanetil drugo svetovno vojno.

Obe resoluciji sta bili sprejeti v obliki priporočila z namenom, da bi z obsodbo totalitarnih zločinov prejšnjega stoletja sooblikovali novo evropsko zavest, ki naj bi zrasla iz spoštovanja človekovih pravic in svoboščin ter s tem privedla do sprave med sprtimi stranmi v preteklosti. Resoluciji sta s svojo spravno razsežnostjo sprožili tudi nekatere polemike, kot npr. ruske proteste zaradi enačenja nacizma in komunizma, nesoglasja v slovenski politiki, protest evropske skrajne levice idr. Vse to kaže na zagate, v katerih tičijo nekatere evropske države, vključno s Slovenijo, pri iskanju notranje sprave nad bolečo preteklostjo. Vzhodnoevropske in baltske države pa so s svojo pobudo poskušale doseči vsaj delno zadoščenje za to, ker jih je Zahod pred drugo svetovno vojno in med njo, kot tudi po njej, zaradi strateških interesov ali lastne nemoči nekaznovano prepustil ruskemu škornju.

V tem sestavku se bomo omejili zgolj na resolucijo evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, ki je bila

sprejeta z namenom, da se ohrani spomin na tragično preteklost Evrope, da se počastijo žrtve, obsodijo storilci in položijo temelji za spravo, ki bo temeljila na resnici in spominu.

Celotno resolucijo si lahko preberete [tukaj](#).

Obsodila je vse zločine proti človeštvu in množične kršitve človekovih pravic, ki so jih zagrešili vsi avtoritarni in totalitarni režimi, vključno s komunizmom. Resolucija se je poklonila vsem, ki so se bojevali proti tiraniji, ter jih označila za junake totalitarne dobe. Poudarila je pomen ohranjanja spomina na preteklost, ker brez resnice in spomina ne more biti sprave. Pozvala je k razglasitvi 23. avgusta za vseevropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov in k ustanovitvi vseevropskega spominskega centra teh žrtev ter k financiranju navedenih projektov.

V njej je posebej zapisano, »da je bil nacizem glavna zgodovinska izkušnja Zahodne Evrope, v srednje- in vzhodnoevropskih državah pa so izkusili tako nacizem kot komunizem«. Po mnenju resolucije »Evropa ne bo združena, če ne bo zmožna oblikovati enotnega pogleda na svojo zgodovino, če ne bo priznala nacizma ter fašističnih in komunističnih režimov kot skupne tragične zapuščine in če ne bo izvedla poštenih in poglobljenih razprav o njihovih zločinih v prejšnjem stoletju«. O čemer bi se morali globoko zamisliti tudi komunisti v Sloveniji, sicer eni od zmagovalk druge svetovne vojne, ki pa so si, med vojno in predvsem po njej umazali roke z množičnimi zločini proti človeštvu.

Končni cilj vseh prizadevanj pa je sprava, »ki jo je mogoče doseči s priznanjem odgovornosti, s prošnjo za odpuščanje in

spodbujanjem moralne prenove«. Slovenska tranzicijska levica, ki je bila leta 2009, ko so se resolucije sprejele, na oblasti, je bila proti potrditvi resolucije, čeprav so vsi slovenski evroposlanci glasovali zanjo, in jo je tako DZ vzel samo na znanje.

To svojo držo je levica utemeljevala z argumentom »posebnosti slovenske zgodovine, ki naj bi bila drugačna od izkušenj drugih nekdanjih komunističnih držav. Bila naj bi bolj pozitivna«. Da naj bi bila »drugačna« se je možno delno strinjati. V vzhodnoevropskih državah je bil namreč komunizem prinesen na sovjetskih bajonetih in je bil zato primerno osovražen.

V Sloveniji pa so ga z nasiljem uveljavili domači komunisti in je zato pognal globlje korenine, s čemer imamo opravka še danes. Da naj bi bila naša zgodovina tudi »bolj pozitivna«, pa bo težko zagovarjati. Prvič, ker so bili vsi komunistični režimi podobni in totalitarni. In, drugič, ker je bilo, kot lahko preberemo iz referata Aleksandra Rankovića v zvezni skupščini v Beogradu januarja 1951 (Reporter, 24. 10. 2016), v Jugoslaviji, od leta 1945 do leta 1951, pobitih, pretežno izven sodno, okrog 568.000 ljudi ali kar za 70 Srebrnic, od tega na ozemlju Slovenije okrog 14.000 Slovencev in okrog 100.000 pripadnikov ostalih jugoslovanskih narodov. Poleg tega pa še 3,777.776 zaprtih ali interniranih v nekaj sto jugoslovanskih gulagih. Ni mi znano, da bi se kjerkoli na ozemlju vzhodnoevropskih držav zgodili po vojni taki množični zločini.

V zvezi z navedenimi spravnimi mukami, evropskimi in slovenskimi, mi je blizu sporočilo iz Rebulovega romana Nokturno za Primorsko, v katerem eden od glavnih junakov pravi o partiji, da je pač v zgodovino vdrla »mogočna sila brez

Boga, a z božjimi prvinami v sebi...

Pri preoravanju družbe je spravila na plan plast človeštva, ki je bila doslej zapostavljena... Izravnava je, kar je izštrlelo iz družbe po volji nenasitnega kapitala, in uresničevala tretje geslo francoske revolucije egalite-enakost, krščansko geslo...« Žal pa se je ta sila »izkazala za tiransko, zabredla v močvirje nasilja in prizadela človeštvu nesluteno gorje«.

Kot lahko ugotovimo pa ta »mogočna sila brez Boga« za to gorje ni bila nikoli kaznovana – med drugim tudi zaradi tega, ker je bila na strani zmagovalcev, ki jih zaradi njihovih grehov ni imel kdo kaznovati, in ker si je v času samopašnega vladanja in kasneje nagrahila toliko vzvodov realne družbene moči (kapital, mediji, represivni organi, civilna družba idr.), da ji še danes nihče nič ne more, pa čeprav se je njen imperij nasilja že davno sesul sam vase.

Tako ostaja edina kazen v dejstvu, da je vsakdo že s samim storjenim zločinom sam po sebi kaznovan, tudi če ni bil obsojen. Nasprotna stran pa je zaradi svojih grehov med vojno končala v vsakršnih breznih, bila po vojni potisnjena v katakombe in pol stoletja dejansko oropana mnogih temeljnih človekovih pravic ter je še danes v tranziciji potisnjena na družbeno obrobje in klevetana.

Zato mislim, da so še kako potrebne tudi javne deklaracije, ki to pozabljeno odgovornost »mogočne sile brez Boga« izpostavljajo.

To velja tudi za slovensko partijo (in njene duhovne dediče), ki je zgodovina ne bo mogla odvezati krivde za njeno »močvirje

nasilja«, kljub njenim zaslugam za uspešen osvobodilni boj, ki je bil nedvomno veliko dejanje v zgodovini slovenskega naroda.

Koper, 23. 8. 2020 Milan Gregorič

Milan Gregorič je prejemnik Peterlinove nagrade (2012), ki jo podeljuje Slovenska prosveta iz Trsta in Častnega priznanja Boruta Meška (2014), ki ga podeljuje Društvo novinarjev in publicistov, Ljubljana.